

RAZGOVOR Marco Sciacaluga, redatelj tragedije »Fedra« Jeana Racinea na 53. splitskom ljetu

Venerin virus ljubavi

Fedra smatra da je incestuozna ljubav velik grijeh i želi je razumjeti

Mira JURKOVIĆ

Izvedbom tragedije »Fedra« glasovitoga francuskog dramatičara Jeana Racinea, dramski ansambl 53. splitskog ljeta u četvrtak će zatvoriti krug premijernih izvedaba na ovogodišnjem festivalu.

Kritika je »Fedru« svojedobno pozdravila kao Racineovo najsavršenije djelo, koje svojom poetikom, posebnosti te složenim duševnim stanjima likova i danas golica maštu brojnih redatelja i glumaca. Ta tragedija o raspetosti između strasti i dužnosti, o moralu, pravdnosti zakona i zabranjenoj Fedrinoj ljubavi prema posinku Hipolitu nikada nije bila izvedena na splitskoj pozornici, a rada na strogom aleksandrinskom stihu prihvatilo se poznati talijanski redatelj i glumac Marco Sciacaluga, umjetnički ravnatelj Teatra Stabile u Genovi.

Talijanski gost režirao je brojna klasična i suvremena djela svjetske literature, te je ovjenčan priznanjima. Sciacaluga u Hrvatskoj režira prvi put, no u radu na »Fedri« već se okušao devedesetih godina u Genovi.

Splitsku Fedru tumači zagrebačka glumica Bojana Gregorić-Vejzović, uz koju nastupaju Aleksandar Cvjetković, Mijo Jurišić, Dijana Vidušin, Sunčana Zelenika, Trpimir Jurkić, Lada Bonacci i Lidija Florijan. Predstava će biti izvedena u Dioklecijanovim podrumima, »mitskom prostoru idealnom za rad na komornim, intimističkim dramama«, kako kaže u razgovoru za Vjesnik redatelj Sciacaluga.

Dojam laganog potonuća palače

– Početkom godine doputovao sam u Split kako bih se upoznao s ravnateljem Splitskog ljeta Milanom Štrličem i umjetničkim ravnateljem festivala Goranom Golovkom te obišao nekoliko mjesta na kojima bih mogao postaviti dramu. Napravio sam dugu i zanimljivu turu po prekrasnom povijesnom Splitu, doživio prostor Meštrovićeva Kašteleta, Peristila i antičke Salone.

No, čim sam ušao u mistične i veličanstvene prostore Dioklecijanove palače, shvatio sam da sam pronašao pravo mjesto za izvedbu »Fedre«. Drama inzistira na intimnoj poveznici s publikom, a zbog njezine suptilne i komorne strukture u podrumima se koristimo dvoranom s apsidom.

U scenografskom smislu htio sam stvoriti dojam laganog potonuća palače, kao simbola potonuća u vlastite misli, čežnje i tragedije likova, za što upotrebljavam pijesak koji je posut po kamenom podu. Prozor u pozadini apside omogućio mi je stvaranje privida izlaska i zalaska sunca, koje će tije-

kom predstave načiniti cijeli krug.

Osim što se smatra jednim od najljepših djela francuskog klasičnog kazališta, »Fedra« od glumaca i redatelja zahtijeva velik trud, tim više što obiluje dubokim osjećajima i teškom rečenicom, a manje radnjom i aktivnom igrom.

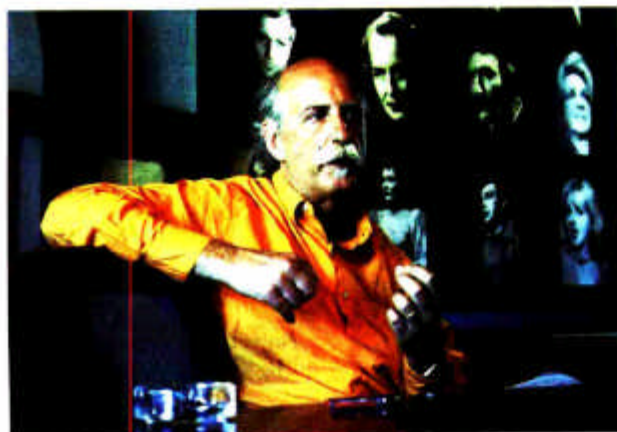
– S tim sam se problemom suočio na prvom režiranju »Fedre«. Ispred sebe imao sam dramu punu fantastičnih riječi, snažnih osjećaja i strasti, ali gotovo bez ikakve akcije. Kad sam po-

To nije vrsta tragedije u kojoj se glumac otvara te »slobodno« izgovara i pjeva tekst, nego je riječ o dubokoj i teškoj ljubavnoj agoniji. Nevjerojatan je način na koji Racine gleda na strast i osjeća svoje junaka

čeo intenzivno raditi, shvatio sam da u potpunosti krivo gledam na dramu, jer osjećaji su radnje, žive akcije!

Patnja zbog tajne strasti

Racine je izradio genijalan portret osobe koju je obuzela opasna bolest. A ta bolest je ljubav! Zbog tajne strasti koju osjeća prema Hipolitu, Fedra odlučuje sebe kazniti i umrijeti uskraćujući sebi hranu i piće. To je duboka bolest. Prije pokusa šalim se s glumcima i kažem im da moramo biti oprezniji jer nam Venera, boginja ljubavi,



DRAMSKI ANSAMBL

Društvo prvoklasnih glumaca

Ne krijete oduševljenje ansamblom u Splitu.

– Bez pretjerivanja, u Splitu sam naišao na skupinu vrhunskih europskih glumaca. Dramski ansambl je izvrstan. Ne želim puno govoriti o potvrđenoj kvaliteti Trpimira Jurkića, Aleksandra Cvjetkovića, no moram izraziti oduševljenje Mijom Jurišićem i Dijanom Vidušin. Ne želim zvučati kao netko tko čim dođe u stranu zemlju misli da sve zna. Uhvatit me nervoza kad u Italiju dođe, primjerice, njemački redatelj, koji nakon mjesec boravka dijeli lekcije misleći da je shvatio cijelu društvenu, kulturnu i političku situaciju. To izbjegavam, ali u ovom slučaju uzimam za pravo ponoviti da ste društvo prvoklasnih glumaca.

šalje virus.

Naime, smatram da je najvažnija stvar u ovoj tragediji činjenica da Fedra duboko pati zbog ljubavi. U golemoj agoniji ona stalno promatra vlastitu bol, pateći s razumom. Da bi shvatili težinu problema, glumcima sam dao primjer iz vlastitog života. Moj otac je bio liječnik i u 40. godini života je obolio od multiple skleroze, strašne bolesti koja ga je ubijala punih 17 godina.

Unatoč svim problemima, nikada nije prestao razumski i stručno promatrati svoju bolest, čak i u zadnjim danima kada ga je i glas napuštao. Pokušao je komunicirati s kolegama i ustanoviti što mu se događa, ne zbog sebe, nego zbog budućih pacijenata. Tijekom dugogodišnje patnje stalno se koristio razumom, no istodobno je bio u velikoj emocionalnoj boli i živio u strahu od smrti.

Fedra se suočava s istim paradoksom i problemom, no njezine komplikacije su puno veće. Ona prezire svoju bolest, smatra da je incestuozna ljubav velik grijeh. Mrzi bolest i želi je razumjeti. Poput Hamleta, nikada ne prestaje razmišljati, a razmišljanje ne umanjuje bol, nego je povećava.

Sjajan je trenutak u predstavi kada se Fedri obrati njezina dadilja i povjerenica Enona govoreći joj da prestane razmišljati jer je u pitanju samo ljubav. Sve to govorim jer sam uvjeren da su emocije akcije koje se mogu prikazati kao vrlo aktivne radnje. Nadam se da će i publika to shvatiti.

Ni preglumljivanje ni pjevanje stihova

Koliko je teško raditi na komadu koji je pisan u stihovima, posebice kada je riječ o Racineovu strogom aleksandrinskom stihu?

– Jezik je središnji problem ove tragedije. Kad sam upoznao britanskog glumca Johna Gielguda, kazao sam mu da mu zavidim što može igrati Shakespearea na izvornom jeziku, a on mi je uzvratilo rečenicom – a vi nemate pojma koliko ste sretni što ga možete prevoditi.

Ne znam može li se to primijeniti na francuske autore koji su se služili stihom aleksandrincem i koji na francuskom zvuče drugačije nego na hrvatskome ili talijanskom jeziku, no prijevod Vladimira Gerića po kojem radimo u Splitu je vrlo dobar. Na prvim pokušajima sam se dosta koncentrirao na probleme oko prevodjenja, u čemu su mi pomogli glumci, asistentica Marića Grgurinović i jezična savjetnica Jačoda Granić.

Bojana je idealan izbor

Radi boljeg razumijevanja radnje načinjene su neke promjene. Važno je istaknuti da teatar u stihovima može dovesti do dva pogrešna stajališta. Prvi je kad redatelj odluči da neće voditi računa o stihovima pa mu se glumci na pozornici »preglumljuju«, hineći preveliku prirodnost i skrivajući stihove.

Druga pogreška je kad glumci ne izgovaraju, nego pjevaju stihove. Kod prvoga problema publika se pita čemu stihovi, a u drugom ne shvaćaju zašto nisu podloženi glazbom!

Prava istina se krije negdje između, na oštrici koja dijeli ta dva načina izražavanja. U glumcu treba izazvati svaki osjećaj tako da tijekom cijele predstave stabilno balansira na oštrici stihova.

Racine je u Moliereovoj kazališnoj trupi radio kao dramatičar, no došlo je do raskida suradnje jer je francuski pisac smatrao da se Moliereovi glumci tragičari »preglumljuju«. Otišao je u drugi teatar i formirao truppu tragičara, angažirajući mlade glumce.

Bio je opsjednut idejom da stihovi moraju zvučati stvarno i prirodno. Pisao ih je, izgovarao, plakao nad njima, pokušavao ih glumiti... Bio je prvi koji je znao da su preglumljivanje, preprirodno igranje i pjevanje stihova strašne pogreške, te da treba pronaći sredinu.

Što je bilo presudno kod odabira Bojane Gregorić-Vejzović za ulogu Fedre?

– U prvom redu, za uspješno i uvjerljivo dočaravanje Fedrina lika, glumica mora biti jako dobra, što Bojana jest. Drugi razlog zbog kojeg sam je odabrao je njezina mladost. Nadalje, tražio sam glumicu koja u sebi nosi krhkost koja će doći do izražaja na početku predstave, kada se nalazi u dotiru sa smrću.

I konačno, Fedra mora bi-



Marco Sciacaluga: Uvjeren sam da su emocije akcije koje se mogu prikazati kao vrlo aktivne radnje

ti vrlo lijepa žena, jer je Hipolit ne odbija zato što je starija od nje ili zašto što je našao mladu i ljepšu od nje, nego zato što je ta žena zabranjeno voće. Bojana sve to nosi u sebi. U Splitu sam upoznao nekoliko glumica koje su mi predložene za glavnu žensku ulogu, no Bojana je idealan izbor, jer smatram da Fedra ne smije biti starija od nje.

Ova tragedija je puno dirljivija i impresivnija ako je Fedra mlada. Gledao sam uprizorenja ove drame u kojima su lik Fedre tumačile glumice u tridesetim, pedesetim pa i šezdesetim godinama života i svaka je ponudila nešto posebno. Ja sam se odlučio za dru-

gačiji doživljaj Fedre, jer nisam htio pokazati ljubav iskusne žene koja mladega muškarca doživljava kao zanimljiv izbor. Racineove tragedije su vrlo intimne, odišu komornim ozračjem, što je u »Fedri« posebice izraženo.

To nije vrsta tragedije u kojoj se glumac otvara te »slobodno« izgovara i pjeva tekst, nego je riječ o dubokoj i teškoj ljubavnoj agoniji. Nevjerojatan je način na koji Racine gleda na strast i osjeća svoje junaka. Kao da cijelo vrijeme ima mikroskop koji otkriva najskrivenije misli i osjećaje, a za interpretaciju takvih stanja potrebni su mi odlični glumci.